

○ حسین پاشایی زاد

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

کتاب جستجوی اطلاعات در عصر اطلاعات: اصول و مهارتها به بحث درباره روشها و مهارتهای مربوط به سازماندهی، جستجو و بازیابی اطلاعات می‌پردازد و نکات سودمندی را درباره شیوه‌های اطلاع یابی ارائه می‌کند. از آنجا که کتاب در سال ۱۹۹۹ میلادی تألیف شده است جدیدترین مباحث مربوط به موضوع جستجوی اطلاعات را می‌توان در آن یافت. همانگونه که نویسندگان کتاب نیز اشاره کرده‌اند این کتاب یک متن درسی جامع درباره بازیابی اطلاعات یا ساختن پایگاه‌های اطلاعاتی و نیز یک راهنمای جامع از منابع اطلاعاتی الکترونیکی یا بهترین سایتهای وب نیست، بلکه راهنمایی است کوچک همراه با مثال‌های مناسب که موجب صرفه جویی در زمان و کاهش مشکلات جستجوگران می‌شود. و نیز کتابی است در مورد استراتژی‌ها و روش‌های جستجو و مرور. انگیزه مؤلف از نگارش آن، کمک به خوانندگان عنوان شده است تا بتوانند به طور مؤثر و اثربخش، پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته، فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌ها، انواع سی. دی. رام‌ها و شبکه جهانی وب را جستجو و مرور کنند تا آنچه را بدنبالش هستند بیابند (البته در صورت وجود آن).

درباره نویسندگان کتاب اطلاعاتی ارائه نشده است ولی مترجم کتاب، دکتر زاهد بیگدلی، عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز هستند و تاکنون مقالات و نیز ترجمه کتابی به نام «اصول و روش‌های جستجوی پیوسته» از همین نویسندگان بعلاوه مایکل کین، از ایشان منتشر گردیده است. کتاب از ده فصل تشکیل شده است و مراجع هر فصل در انتهای آن آورده شده است. همچنین کتاب دارای یک نمایه انتهایی است. اینک به بررسی محتوای هر کدام از فصلهای کتاب پرداخته می‌شود: فصل اول مروری کلی دارد بر نظامهای جستجوی اطلاعات و در ادامه آن نمونه‌هایی از جستجو در شبکه وب، اپک یک دانشگاه یک مجله الکترونیکی، یک پایگاه اطلاعاتی کتابشناختی و یک

○ آندرو لارج، لوسی تد، ریچارد هارتلی؛ جستجوی اطلاعات در عصر اطلاعات؛ ترجمه دکتر زاهد بیگدلی؛ مقابله و ویراستاری دکتر زهیر حیاتی؛ تهران: نشر کتابدار، چاپ اول: ۱۳۸۲، ۳۵۳ صفحه، فارسی، وزیری، شمیمز.

روش‌ها و مهارت‌های جست‌وجوی اطلاعات در عصر انفجار دانش

DATA

راهنمای کتابشناختی ارائه می‌گردد. قبل از پیدایش صنعت چاپ در قرن ۱۵، انتقال اطلاعات به صورت شفاهی یا دست نوشته انجام می‌شد. پس از اختراع گوتنبرگ، اطلاعات بیشتر روی کاغذ تولید شد و به شکل‌های مختلفی چون کتاب، جزوه، گزارش، پرونده، کاتالوگ، دفتر روزانه و مجله علمی ثبت شد. نشر کتاب به عنوان یک صنعت عظیم با انتشار حدود روزانه ۱۰۰۰ کتاب در سراسر جهان ادامه پیدا کرده است. در طول قرن بیستم اطلاعات از طریق رادیو، تلویزیون و به طور فزاینده‌ای از طریق ارتباطات الکترونیکی نیز منتقل شده است. تخمین زده می‌شود که اطلاعات تولید شده بین سالهای ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۰ بیشتر از کلیه اطلاعات تولید شده در پنج هزار سال قبل باشد. پیشرفت در فن‌آوریهای اطلاعاتی و ارتباطی (ICT) مسئول چنین «انفجار اطلاعاتی» می‌باشد. این پیشرفت‌ها همچنین باعث افزایش توانایی نظام‌های رایانه‌ای برای ذخیرهٔ مقادیر زیادی از اطلاعات، پردازش سریع و قابل دسترس ساختن آنها برای کاربران در سراسر جهان از طریق شبکه اطلاعاتی راه دور گردیده است. (صفحات ۶ و ۷ کتاب). در این فصل به تاریخچه‌ای از تحولات بوجود آمده در شیوه‌ها و روش‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات اشاره می‌شود و عناصر اصلی هر نوع جستجو را که شامل جستجوگر، فرمول بندی جستجو، ایستگاه کاری ارتباط با نظام رایانه‌ای، نرم‌افزار جستجو، مخزن اطلاعات و اقلام بازیابی شده می‌باشد به همراه ارائه چندین نمونه جستجو از جمله «نگاهی به اطلاعات محلی از طریق یک صفحه خانگی»، «جستجوی عمومی در اینترنت با استفاده از یک موتور جستجو»، «جستجوی یک کتاب مشخص از کتابخانه»، «نگاهی بر مقالات منتشر شده در آخرین شماره یک مجله الکترونیکی»، «جستجوی مقالات یا گزارشات منتشر شده در مورد یک موضوع خاص»، «جستجوی اطلاعات مربوط به مدیران بازرگانی» مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد.

فصل دوم به جستجوگران اطلاعات و رفتار اطلاع‌یابی آنان می‌پردازد. بشر همواره به دنبال کشف پدیده‌های اطراف و افزایش آگاهی خویش نسبت به آنها بوده است. انسانها در خلال زندگی،

مجبور به انجام فعالیت‌های مختلفی هستند که بدون شناخت و درک جهان پیرامون خود، امکان‌پذیر نیست. برای دستیابی به سطح قابل قبولی از شناخت و درک پدیده‌ها، به «اطلاعات نیاز» است و «اطلاعات‌یابی» همواره به عنوان یکی از بنیادی‌ترین نیازهای بشر برای توسعه و پیشرفت مطرح بوده است. این نیاز در کلیه تمدنهای بشری قابل مشاهده و بررسی است. در تمدنهای کهن، دانشمندان و فیلسوفان که قشر خاصی از جامعه بودند، استفاده کنندگان اصلی اطلاعات به شمار می‌آمدند. اما امروزه این حد و مرز به طور کامل برداشته شده و اطلاع‌یابی به عنوان یکی از اساسی‌ترین نیازهای افراد در جوامع پیشرفته یا به تعبیر دیگر «جوامع اطلاعاتی» مطرح است (کوشا، ۱۳۸۱، ص ۲). در این فصل مباحثی چون فطری بودن اطلاع‌یابی انسان، جستجوگران اطلاعات، منابع درونی جستجوگر، منابع خلق شده توسط جستجوگر، منابع بیرونی جستجوگر، اطلاع‌یابی و فرآیند آن (چه اطلاعاتی؟)؛ نیاز اطلاعاتی، منابع اطلاعاتی، تبدیل نیاز اطلاعاتی به مفاهیم، راهبرد جستجو، اجرای راهبرد و بررسی، انواع جستجو و یافته‌های تحقیقاتی درباره جستجوگران اطلاعات مطرح می‌شوند و در پایان، نویسندگان به این نتیجه می‌رسند که با متداول شدن کاربرد رایانه‌ها در بسیار از جوانب زندگی، مانند زمینه‌های خانگی، فراغت و محل کار، با صورت‌تر شدن واسطه‌ها در برابر کاربران مبتدی، با رشد میزان و تنوع داده‌های رقمی و همچنین با توسعه روش‌ها و محل‌های تحویل مانند وب جهانی، جستجو توسط کاربران نهایی نیز به طور فزاینده‌ای متداول می‌شود. با این وجود، هنوز کاربران نهایی با مشکلاتی همچون انتخاب منابع اطلاعاتی نامناسب برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی، ناتوانی در شناسایی مفاهیم مستتر در نیازها و تبدیل آنها به عبارات مناسب جستجو، املائی غلط عبارات جستجو، بی‌میلی در استفاده از تمام امکانات و تسهیلات جستجوی موجود در نظام و اعتماد بیش از حد به قابلیت‌هایشان و نتایج جستجوهایشان مواجه هستند.

عنوان فصل سوم «دسترسی به منابع اطلاعاتی الکترونیکی: نظر اجمالی» می‌باشد. این فصل یک دید تاریخی از پیشرفت خدمات و

در طول قرن بیستم اطلاعات از طریق رادیو، تلویزیون و به طور فزاینده‌ای از طریق ارتباطات الکترونیکی نیز منتقل شده است. تخمین زده می‌شود که اطلاعات تولید شده بین سالهای ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۰ بیشتر از کلیه اطلاعات تولید شده در پنج هزار سال قبل باشد

را در یک پایگاه اطلاعاتی بزرگ برای بازیابی اطلاعات مناسب به کار ببرند، هم چنان از طراحان نظام دوری می‌کنند. جستجوگر وظیفه دارد اطلاعات مورد نیاز را در یک یا چند موضوع خلاصه کند و سپس آن موضوعها را در واژه‌های مناسب انتقال دهد. همچنین این فصل نگاهی دارد به نقش واژگان کنترل شده - اصطلاحنامه، طرح‌های طبقه‌بندی و سرعنوانهای موضوعی - به عنوان راهی برای ارائه منابع اطلاعاتی و نیازهای اطلاعاتی و همچنین به عنوان تاکتیک‌هایی که هنگام بیان منبع و نیاز در قالب زبان اصلی باید به کار گرفته شوند. با در نظر گرفتن پیچیدگی زبان و این حقیقت که رایانه‌ها فقط کاراکترها را تطبیق می‌دهند، فرایند بازیابی بسیار پیچیده‌تر از ورود چند کلمه واژه صرف و سپس انتظار برای پاسخ رایانه‌ها هر آنچه نگهداری کرده است و مورد نیاز جستجوکننده است می‌باشد. هدف این فصل عبارت از کشف تنوع زبان شناختی و مفاهیم آن برای بازیابی می‌باشد و رویکردهای اتخاذ شده برای غلبه بر مشکلاتی که این تنوع برای نظام‌های بازیابی بوجود آورده است را می‌آزماید.

فصل پنجم «سازماندهی اطلاعات» نام دارد. در این فصل، نویسندگان راه‌هایی جهت تنظیم اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی و روشی که فهرست پایگاه‌های اطلاعاتی ساخته می‌شوند و نیز ساختارهای فرامتن که مرور را بر جستجو مرجع می‌کند را نشان می‌دهند. برخی منابع الکترونیکی برای کمک به جستجوی اطلاعات، آن را سازماندهی و ذخیره می‌کنند، در حالی که سایر منابع، اطلاعات را به شیوه‌ای ذخیره می‌کنند که به تورق آن کمک کند. درک چگونگی سازماندهی اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی می‌تواند به راهبردهای جستجو کمک کند. معمولاً هرچه اطلاعات ساخت یافته‌تر باشد، قابلیت جوابگویی آن در جستجو بیشتر خواهد بود. در حالی که اطلاعات کمتر ساخت یافته می‌تواند به شیوه‌ای ارائه شود که مرور یا تورق را بیشتر کند. در این فصل مروری بر چگونگی شکل‌گیری ساختار پایگاه‌های اطلاعاتی به منظور بهبود جستجو و چگونگی عملکرد ساختارهای ابر رسانه‌ها که مرور کردن را بهبود می‌بخشد، صورت می‌گیرد. در حالی که منابع اطلاعاتی چند رسانه‌ای متنوع هستند، در حال حاضر امکانات جستجو و تورق معمولاً مبتنی بر اطلاعات متنی است که در آن محصولات وجود دارد نه مبتنی بر

منابع اطلاعاتی الکترونیکی ارائه داده و برگزیده‌ای از چنین خدمات را توضیح می‌دهد. جستجوگران می‌توانند از طریق وسایل یا فن‌آوری‌های گوناگون به منابع اطلاعات الکترونیکی دسترسی یابند. هر جستجوگر باید در مورد استفاده از روش دسترسی مناسب برای یک جستجو به خصوص تصمیم‌گیری می‌کند مثل سی دی رام‌های تک کاربره، سی دی رام‌های شبکه‌ای، پایگاه‌های اطلاعاتی محلی، خدمات جستجوی پیوسته راه دور، پایگاه‌های بارگذاری شده روی سایت‌های وب و دسترسی عمومی به اینترنت. در این فصل به نقل از کتاب «راهنمای پایگاه‌های اطلاعاتی گیل» ویرایش ۱۹۹۷، که مروری کلی بر رشد تعداد پایگاه‌های اطلاعاتی و تعداد تهیه کنندگان آنها و تعداد فروشندگان / توزیع کنندگان این پایگاه‌ها فراهم آورده است جدولی آورده شده است که نشانگر این رشد است برای مثال، در سال ۱۹۸۰ تعداد پایگاه‌های اطلاعاتی ۴۱۱، تعداد تولید کنندگان ۲۶۹ و تعداد فروشندگان / توزیع کنندگان ۷۱ عدد بود ولی در سال ۱۹۹۷ تعداد پایگاه‌ها به ۱۰۰۰۰، تعداد تولید کنندگان به ۳۴۰۰ و تعداد فروشندگان / توزیع کنندگان به ۱۸۰۰ عدد رسیده است. در ادامه فصل به معرفی خدمات جستجوی الکترونیکی عمومی همچون بیدز (bids)، دایالوگ وب (Dialogweb)، MAID RPROFOUND، OCLCFirs و کوستل - اربیت (Questel-ORBIT)؛ خدمات جستجوی الکترونیکی تخصصی همچون مؤسسه علمی مدارک و اطلاعات پزشکی آلمان (DIMDL)، شرکت اطلاعات مهندسی الزویر و اس تی ان بین‌المللی؛ خدمات جستجوی الکترونیکی اخبار / تجارت مثل نشر میانکنشی داوجونز، تایمز مالی، لکسیس - نکسیس و رویتر، فهرستهای پیوسته قابل دسترس برای عموم (اپک‌ها)؛ سی دی رام؛ اینترنت (موتورهای کاوش آلتا ویستا، اکسایت، لایکوز و یاهو) می‌پردازد.

«زبان و بازیابی اطلاعات» عنوان فصل چهارم کتاب است. این فصل ارتباط محکمی میان جستجوی اطلاعات و زبان بنا می‌نهد. هم ذخیره الکترونیکی اطلاعات و هم درخواست‌های اطلاعاتی کاربران با زبان بیان می‌شوند. نظام‌های تجاری که می‌توانند هر زبان طبیعی را برای بیان اطلاعات برگزینند - صرفنظر از این که یک عبارت یا جمله به شیوه‌ی دستوری مناسب تنظیم شده باشد یا نه - و آن

DATA DATA DATA DATA DATA DATA DATA DATA DATA DATA

اطلاعات صوتی یا تصویری. نقش فراداده‌ها برای توصیف و کشف منابع الکترونیکی به طور فزاینده‌ای مهم‌تر می‌شود و بدین ترتیب در بخش نهایی این فصل به فراداده‌ها و توان بالقوه آنها پرداخته شده است.

فصل ششم به مبحث «جستجو» می‌پردازد. در این فصل مباحثی چون انتخاب پایگاه اطلاعاتی، انتخاب اصطلاحات و ترکیبات آنها و خروجی داده‌ها، همچنین تاکتیک‌های مختلف برای محدود کردن دامنه جستجو یا گسترش جستجوهای بدون نتیجه یا کم نتیجه مورد بحث قرار می‌گیرند. این فصل با توضیحی در زمینه تسهیلات جستجوی موجود در نظام‌های مبتنی بر منطق بول آغاز می‌شود و سپس با بحثی درباره راهبردها و شیوه‌های جستجوی مورد استفاده در این نظام‌ها ادامه می‌یابد. در جستجوی بولی، جستجوگر یک یا چند عبارت جستجو را به موتور جستجو ارائه می‌دهد. هر عبارت جستجو ممکن است شامل یک معیار یا مقوله جستجو یا تعدادی از معیارهای جستجو باشد. معمولاً این معیارها عبارات یا عبارتهایی هستند که موضوعات مورد جستجو را بیان می‌کنند. دیگر مباحث این فصل عبارتند از: کوتاه سازی عبارت، ترکیب بولی عبارات، مجاورت عبارات، وارد کردن عبارات، جستجوی میدان، محدود کردن جستجو، تسهیلات نمایش، تسهیلات جستجوی بیشتر مثل کمک به انتخاب پایگاه اطلاعاتی، جستجوی چند فایلی، ذخیره جستجوها و اشاعه اطلاعات گزیده، پردازش مواد جستجو شده، تنوع زبان فرمان، راهبردهای جستجو، تاکتیک‌های جستجو و...

«تورق» عنوان فصل هفتم کتاب است. در این فصل نتیجه جایگزین کردن مرور بجای جستجو مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. اصولاً مرور با جستجو چه تفاوتی دارد، چه استراتژی‌هایی برای مرور وجود دارد و کدام نوع ابزارهای مرور می‌بایست به کار گرفته شود؟ نویسندگان در این فصل بین جستجوی تحلیلی و تورق تفاوت بنیانی قایل هستند. مرور را فرایندی محاوره‌ای برای تورق اجمالی اطلاعات و انتخاب گزینه‌ها می‌دانند یا آن را توانایی ردیابی در یک فضای اطلاعاتی به منظور جستجوی عناوین مورد علاقه می‌دانند. این روش به جای تأکید بر فراخوانی عبارات جستجو از حافظه و انطباق آنها با محتوای پایگاه اطلاعاتی بر تشخیص نمونه‌ها

(توالی کلمات، تصاویر و اصوات) تکیه دارد و نسبت به ارائه جستجوی تحلیلی، به اهدافی که به خوبی تعریف شده باشد نیاز ندارد. برای مسائل اطلاعاتی که بد تعریف شده‌اند یا در جایی که بررسی اجمالی موضوعی مورد نظر است، مرور می‌تواند بسیار مؤثر باشد (ص ۲۰۸ کتاب). راهبردهای تورق، انواع تورق، ابزارهای تورق، مزایا و محدودیت‌های مرور و ابرمتن از مباحث مطرح شده در این فصل هستند. ابرمتن، ایده ایجاد ارتباطات معنایی در واحدهای منطقی اطلاعات را ارائه کرد، هدفی که بازیابی اطلاعاتی آن را پیچیده تصور می‌کرد. ابرمتن، ارائه اطلاعات در ساختار غیر خطی را میسر ساخت. در یک نظام ابر متنی، اطلاعات در قطعات و بخش‌های گسسته ارائه می‌شود و خواننده می‌تواند مستقیماً از یک قطعه یا بخش به بخش دیگر پرش نماید. هر بخش اطلاعاتی به یک گره در ارتباط است و گره‌ها با یکدیگر مرتبط‌اند، بنابراین به کاربر امکان می‌دهند تا آزادانه در بین آنها حرکت کنند. در خاتمه این فصل در پاسخ به این سؤال که تورق یا جستجو کدام بهتر است؟ نویسندگان معتقدند که این دو را نباید به عنوان دو رقیب بلکه به عنوان روش‌هایی مکمل برای بازیابی اطلاعات به حساب آورد.

در فصل هفتم «رابطها» مورد بررسی قرار می‌گیرند. رابط یا میانجی حد واسط تقابل نظام‌های اطلاعاتی و کاربر است و چگونگی صدور دستورالعمل توسط کاربرها به سیستم را تعیین می‌کند - بوسیله دستورات، انواع مختلف منو و کلیدها و تصویرها و غیره - و چگونگی پاسخ سیستم نمایش داده می‌شود. همچنین خصوصیات دیگری همچون صفحه کمک و امکانات آموزشی و پیام‌های خطا را شامل می‌شود. ویژگی‌های طراحی صفحه نمایش چون رنگ، اندازه حروف و فواصل در این قسمت آمده است که همگی در اینکه بطور کلی میانجی یکی محیط منطقی، سازگار و دوستانه را برای کاربر ارائه می‌دهد یا محیطی غیر منطقی، ناسازگار و خشن، نقش دارند. چنانچه میانجی به جای تسهیل کننده ارتباط کاربر و نظام مانع ایجاد کند یک منبع اطلاعاتی قوی و یک مرکز قدرتمند بازیابی ارزشمند نخواهد بود. عنوان فصل نهم «اطلاعیابی» نکات سودمند می‌باشد. در ابتدای فصل فرایند جستجو به صورت دستورالعمل بیان می‌شود. این فصل برپایه راهنمایی‌های ارائه شده در فصل‌های قبل است و

ATAA

برای دستیابی به سطح قابل قبولی از شناخت و درک پدیده‌ها، به «اطلاعات نیاز» است و «اطلاع یابی» همواره یکی از بنیادی‌ترین نیازهای بشر برای توسعه و پیشرفت مطرح بوده است

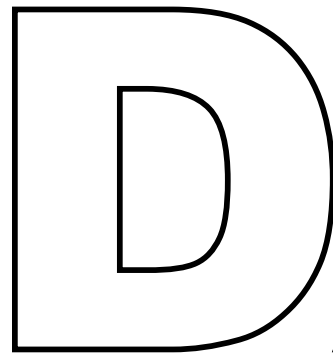
چندین بار به سی دی رام‌ها ارجاع شده است، لیکن به عنوان پدیده‌های نسبتاً جدیدی مورد بحث قرار گرفته‌اند. برای مثال می‌خوانیم «هم اکنون برخی از پایگاه‌های اطلاعاتی بر روی دیسک‌های خیلی فشرده لوزی کوچکی به موسوم به سی دی رام در اختیار قرار می‌گیرند» ولی نه اصطلاح اینترنت و نه شبکه جهانی وب در هیچ جای کتاب اصول و روش‌های جستجوی پیوسته یافت نمی‌شود. حال آنکه پیشرفت‌های عمده‌ای که در فن آوری‌های نظام‌های اطلاعات از جمله اینترنت و شبکه جهانی وب روی داده در کتاب حاضر منعکس شده است. تفاوت در عنوان‌های این دو کتاب نیز حائز اهمیت است. اصطلاح Searching در کتاب سال ۱۹۹۰ به واژه Seeking در حاضر تغییر یافته است. انتخاب واژه دوم در اثر پذیرش روز افزون این مسأله است که اطلاعات ذخیره شده را می‌توان هم مرور و هم جستجو کرد و این مسأله که بسیاری از کاربران حداقل در برخی مواقع رویکرد قبلی را بر می‌گزینند و این که ملاحظات مربوط به طراحی پایگاه و بازیابی اطلاعات هم برای مرور و هم برای جستجو متفاوت هستند، موجب تغییرات اخیر شده است. مقایسه دو کتاب مذکور تغییراتی که در نظام‌های بازیابی اطلاعات رخ داده است و همچنان رخ خواهد داد را نمایان می‌سازد. هیچ نویسنده‌ای از ماهیت ناپایدار فن آوری‌های اطلاعات گریزی ندارد، با این وجود، اصولی که در پشت استراتژی‌های جستجو و مرور، طراحی میانجی، روندهای جستجو و غیره وجود دارد خیلی پایدار هستند. کتاب جستجوی اطلاعات در عصر اطلاعات؛ اصول و مهارت‌ها بر اصول تاکید کرده و با ارائه مثال‌های واقعی از گونه‌های مختلف، این اصول را قابل درک می‌نماید. ترتیب بخش‌های مختلف کتاب براساس خط مشی‌های فن آوری نیست، بلکه براساس مفاهیم ارائه شده است. و توجه به این موضوع ضروری است که چنین رویکردی در اثر همگرایی روشنی میان نظام‌های سنتی جستجوی پیوسته، سی دی رام‌ها، اپک‌ها و شبکه گسترده جهانی تسهیل شده است. برای مثال، نظام‌های جستجوی پیوسته دیگر مبتنی بر فرمان نیستند و طبق زمان اتصال قیمت گذاری نمی‌شوند. منوها و پیوندهای فرامتنی همه جا کاربرد دارند. اپک‌ها شامل موتورهای بازیابی پیشرفته‌ای از عملگردهای بولی و جستجوی کلید واژه‌ای و میدانی هستند. رتبه بندی برون‌دادها

مجموعه‌ای از جستجوها را نمایش می‌دهد. فرآیند جستجو شامل انتخاب منبع مناسب، آماده سازی، استراتژی جستجو، اجرای جستجو، مرور نتایج مقدماتی، تجدید نظر در استراتژی براساس این نتایج در صورت لزوم، خارج کردن داده‌های بازیافت شده و در نهایت جستجوی پایانی است. این فصل با یک بحث مختصر از جستجوی کاربر نهایی و تأثیر آن بر کتابخانه و بخش اطلاع رسانی پایان می‌یابد. «ارزیابی جستجو» عنوان فصل پایانی کتاب را تشکیل می‌دهد. چگونه یک جستجو، سیستم بازیابی یا جستجوگر ارزیابی می‌شود؟ در یک جستجوی موفق چه چیزی در نظر گرفته می‌شود و میزان موفقیت آن چگونه اندازه‌گیری می‌شود؟ این فصل همچنین مطالعات مربوط به کاربران به عنوان جایگزین‌های آزمایشات ارزیابی را مورد بحث قرار می‌دهد و با مرور معیار ارزیابی پایگاه اطلاعات خاتمه می‌یابد. گستره منابع اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی‌ای که بتوان مثلهایی از آن انتخاب نمود بسیار وسیع است. در این فصل مقیاسهای جامعیت و مانعیت، رابطه بین جامعیت و مانعیت، کاربرد جامعیت و مانعیت، نقد مقیاسهای جامعیت و مانعیت، مشکلات سنجش جامعیت و غیره مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند. معیارهایی که در بخش پایانی فصل ارائه شده‌اند عبارتند از:

سازگاری، پوشش / دامنه، نسبت خطا / صحت، خروجی، آموزش و پشتیبانی مشتری، دسترسی پذیری / سهولت استفاده، مستندسازی، نسبت ارزش / هزینه، اعتبار فراهم کننده خدمات و پایگاه اطلاعات، محتوا، پوشش، روزآمد بودن، ساز و کارهای بازیابی، سهولت استفاده از رابطه، جنبه‌های منحصر به فرد و راهنمایی و پشتیبانی کاربر.

نقد و نظر

در سال ۱۹۹۰، شرکت باوکر کتاب اصول و روش‌های جستجوی پیوسته را منتشر کرد. نویسندگان آن عبارت بودند از دیک هارتلی، اندی لارج، لوسی تد و مایکل کین. مقایسه آن کتاب با کتاب حاضر سودمند خواهد بود. اختلاف‌های مهمی را می‌توان بلافاصله تشخیص داد. بخش اعظم کتاب اصول و روش‌های جستجوی پیوسته به خدمات پیوسته سنتی که «دایالوگ» و «کووستل اربیت» نمونه‌های برجسته آن هستند اختصاص داده شده است. در نمایه کتاب مذکور

کتاب حاضر را می‌توان اولین کتابی دانست که به جنبه‌های علمی بیش از جنبه‌های نظری موضوع پرداخته است و از آنجائیکه در سال ۱۹۹۹ چاپ شده لذا اغلب مباحث نوین مربوط به جستجوی اطلاعات را تحت پوشش قرار داده است

در همه نظام‌ها یافت می‌شود.

شود».

هر چند که کتابهای دیگری نیز درباره جستجوی اطلاعات چه از دیدگاه نظری و چه از دیدگاه عملی - به زبان فارسی نگارش یافته یا از انگلیسی به فارسی برگردانده شده و منتشر گردیده‌اند مثل کتاب مفاهیم و روشهای ذخیره و بازیابی اطلاعات از دکتر دیانی، کتاب نظامهای بازیابی اطلاعات، ویزگیها، آزمون و ارزیابی از لنکستر ترجمه دکتر مهرداد؛ کتاب مفاهیم بازیابی اطلاعات از پائو ترجمه دکتر آزاد و دکتر فتاحی، کتاب علم اطلاع رسانی در نظر و عمل از ویکری و ویکری ترجمه دکتر فرج پهلوی و کتاب جستجوی اطلاعات علمی و پژوهشی در منابع چاپی و الکترونیکی از دکتر داور پناه. ولی کتاب حاضر را می‌توان اولین کتابی دانست که به جنبه‌های علمی بیش از جنبه‌های نظری موضوع پرداخته است و از آنجائیکه در سال ۱۹۹۹ چاپ شده لذا اغلب مباحث نوین مربوط به جستجوی اطلاعات را تحت پوشش قرار داده است. به ویژه اینکه مباحث ارائه مثال‌ها و نمونه‌هایی همراه است و این خود به درک و یادگیری مطالب کمک می‌کند. همچنین منابع مورد استفاده در کتاب اغلب جدید بوده و کمک زیادی به افرادی می‌کند که نیازمند مطالب و منابع بیشتری در موضوع‌های مطرح شده می‌باشند.

- در صفحه ۱۶ آمده است: «منبع اطلاعاتی که ممکن است مورد جستجو واقع شود گاهی اوقات به صورت مجموعه‌هایی... از اقلام انفرادی... که از بخشهای مجزا تشکیل می‌شوند ساختار یافته‌اند.»
- در صفحه ۹۰ آمده است: «هدف این فصل عبارت است از کشف تنوع زبان شناختی و مفاهیم آن برای بازیابی می‌باشد.»
- در صفحه ۹۱ آمده است: «برایسون پیشنهاد می‌کند که لغات سایر زبانها غنای کمتری از لغات انگلیسی دارند»
- در صفحه ۹۳ آمده است: «اجازه بدهید فرض کنید که یک پایگاه اطلاعاتی»...

- در صفحه ۹۳ آمده است: «عقیده بر این است که استفاده از واژگان استاندارد شده باعث بهبود بازیابی بوسیله کاهش انتظار از جستجوگر برای آگاهی و استفاده از کلیه مترادفهای ممکن خواهد شد.» (جمله گویا نیست)

- در صفحه ۹۴ آمده است: «واژگان کنترل شده در دو محیط متفاوت کتاب شناختی که منجر به دو نوع متفاوت واژگان و رویکردهای استفاده از آنها منجر گردید پدید آمده است.»

- در صفحه ۹۴-۹۵ آمده است: «از جنبه نظری استفاده از واژگان کنترل شده با اطمینان از این که در نمایش مفاهیم یکنواختی وجود دارد هم در هنگام ایجاد پایگاه اطلاعاتی و هم در هنگام جستجوی آن روند بازیابی باید بهبود یابد»

- در صفحه ۱۶۴ آمده است: «... و موتورهای کاوش به جای این که از یک منبع کامل وب تهیه شوند، که اغلب چنین است، تنها از ابرداده‌ها ساخته می‌شوند.»

امید که شاهد تألیف و ترجمه‌های بهتری از مترجم محترم باشیم و امید که این کتاب برای دانشجویان کتابداری و اطلاع رسانی و دیگران سودمند باشد.

پی نوشت‌ها:

با این وجود کتاب دارای کاستی‌هایی نیز هست. اول اینکه کتاب ساختار مشخصی ندارد و به نظر می‌رسد ترتیب و توالی مطالب آن چندان اصولی نیست و رابطه آنها با همدیگر کم است. دوم اینکه در ترجمه کتاب نارسایی‌هایی به چشم می‌خورد و همانگونه که مترجم محترم در پیشگفتار خود نیز به آن اشاره کرده است - در ترجمه کتاب افراد دیگری نیز همکاری داشته‌اند (دانشجویان اولین دوره دکترای کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه شیراز) و علیرغم اینکه کتاب توسط دکتر حیاتی، عضو هیات علمی گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه شیراز ویراستاری گردیده است متأسفانه با زهم نارسایی‌هایی در آن به چشم می‌خورد که به ذکر پاره‌ای از آنها بسنده می‌شود:

- در صفحه ۴ در پاراگراف آخر به جای فصل دهم، فصل پانزدهم آمده است.

- در صفحه ۱۳ خط اول آمده است «نخستین تصمیمی که اهمیت پیدا می‌کند منبعی است که قرار است جستجو در آن انجام

۱- کوشه، کیوان (۱۳۸۱). ابزارهای کاوش اینترنت: اصول و مهارتها و امکانات جستجو در وب، تهران، نشر کتابدار.